

UDC 338.012

DOI: 10.34671/SCH.BSR.2020.0404.0012

ПРОЯВЛЕНИЕ НА ИКОНОМИКАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО КАТО ЧАСТНА НАУКА

SPIN-код: 8869-2780

AuthorID: 766241

Клинов Георги Тодоров, главен асистент, PhD

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

(4000, България, Пловдив, Цар Асен №24, e-mail: starcom2@abv.bg)

Анотация. В условията, които предлага съвременното образование ролята и мястото на икономиката в различните й сегменти функциониране е от съществено значение. Училището като социално-обществена институция следва да реализира различни по вид и степен на обхват дейности, подлежащи на централно планиране, управление и контрол. Развитието на икономическата теория и практика, свързани с образованието, образователната институция и образователното поле на финансиране в границите на държавното планиране и разходи е първата характерна дейност. Втората характерна дейност интерпретира характера, особеностите, спецификата и обхвата на икономическото образование в различните училищни степени и ВУЗ. Включването на завършващите кадри от училищата и ВУЗ в сферата на икономиката, услугите, управлението поставя този вид дейност на едно привилегировано място. Национална карта „Образование – икономика“, изработена от държава, общини и бизнес. Планира кадрите, подготвяни от професионалното и висшето образование, така че да отговарят дългосрочно на потребностите на икономиката и пазара на труда по региони. Бизнесът участва със свои прогнози (хоризонт – 5–10 г.) в определянето на необходимите кадри за обучение във висшите училища; обвързване на училищната мрежа и училищното обучение с регионалните планове за развитие. Обвързването на икономиката на образованието и процеса на непрекъснато обучение (обучение през целия живот) като гаранция за ефективно планиране и управление на процесите на професионално и кадрово обезпечаване на образованието и икономиката в отделните им специфични проявления.

Ключови думи: икономика, развитие, процес на обособяване, разновидности, методология, образователна сфера, стратегии.

MANIFESTATION OF THE ECONOMICS OF EDUCATION AS A PRIVATE SCIENCE

© 2020

Klinkov Georgi Todorov, chief assistant, PhD

Plovdiv University „Paisii Hilendarski“

(4000, Bulgaria, Plovdiv, str. „Tzar Asen“ № 24, e-mail: starcom2@abv.bg)

Abstract. In the conditions offered by modern education, the role and place of the economy in its various segments of functioning is essential. The school as a socio-public institution should implement different types and extent of scope activities subject to central planning, management and control. The development of economic theory and practice related education, educational institution and educational field of funding within the limits of state planning and expenditure is the first characteristic activity. The second characteristic activity interprets the nature, characteristics, specificity and scope of economic education in the different school grades and heeds. The inclusion of graduates from schools and HES in the field of economics, services, management puts this type of activity in a privileged place. National map “Education – Economics”, made by state, municipalities and business. It plans the staff prepared by vocational and higher education to meet long-term the needs of the economy and the labour market by region. The business participates with its forecasts (horizon – 5-10 years) in the definition of the necessary staff for training in higher education institutions; school network and school learning with regional development plans. Tying the economy of education and the process of continuous training as a guarantee for effective planning and management of the processes of professional and staffing provision of education and the economy in their individual specific manifestations.

Keywords: economy, development, separation process, varieties, methodology, educational sphere, strategies.

ПРОЯВЛЕНИЕ ЕКОНОМИКИ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ЧАСТНОЙ НАУКИ

© 2020

Клинов Георги Тодоров, главный асистент, PhD

Пловдивский университет им. „Паисия Хилендарского“

(4000, Болгария, Пловдив, Царь Асен №24, e-mail: starcom2@abv.bg)

Аннотация. В условиях современного образования важное значение имеет роль и место экономики в различных сегментах ее функционирования. Школа как социально-государственное учреждение должна осуществлять различные виды и масштабы деятельности, подлежащие централизованному планированию, управлению и контролю. Развитие экономической теории и практики, связанной с образованием, учебным заведением и образовательной сферой финансирования в рамках государственного планирования и расходов, является основной характерной деятельностью. Вторая характерная деятельность интерпретирует характер, характеристики, специфику и сферу экономического образования в различных школьных классах и вузах. Включение выпускников школы и вузов в сферу экономики, услуг, менеджмента ставит этот вид деятельности в привилегированное положение. Разработанная государством, муниципалитетами и бизнесом Национальная карта „Образование – экономика“ планирует подготовить сотрудников профессионально-технических и высших учебных заведений для удовлетворения долгосрочных потребностей экономики и рынка труда по различным регионам. Бизнес участвует со своими прогнозами (горизонт – 5-10 лет) в определении необходимого персонала для обучения в высших учебных заведениях, школьной сети и школьного обучения в соответствии с региональными планами развития. Связывание экономики образования и процесса непрерывной подготовки как гарантии эффективного планирования и управления процессами профессионального, кадрового обеспечения образования и экономики в их индивидуальных конкретных проявлениях.

Ключевые слова: экономика, развитие, процесс разделения, разновидности, методология, образовательная сфера, стратегии.

Промяната на образователната стратегия в световен мащаб и свързаните с нея изменения в социалния модел, в който училището е неизменна част; тясната интеграция с различните нива на управление на ниво държава, институция, учреждение поставя не на последно място и въпроса за икономическите механизми, които правят Балканско научно обозрение. 2020. Т. 4. № 4(10)

ция с различните нива на управление на ниво държава, институция, учреждение поставя не на последно място и въпроса за икономическите механизми, които правят

училището ефективно и самостоятелно.

Пряката връзка между ефективното образование и националните стратегии за неговото финансиране (презумпцията с размера на вътрешния брутен продукт е повече от обективна) отразява възможностите, които всяка една страна може да реализира в границите на това отношение.

„Международните организации, като ООН, ЕС, Световната банка и МВФ, често изтъкват колко важно е образованието за икономическия растеж. Това е теза, с която по принцип съм съгласен, тъй като образованието е нещо важно и е добре хората да са образовани, пише в анализ Даниел Василев от Експертния клуб за икономика и политика (ЕКИП)” [1].

Експертното мнение на Даниел Василев далеч не отразява правилната политика и стратегия при финансирането на образованието и начините за неговото икономически оправдано управление.

Икономиката на образованието застъпва множество икономически обосновани механизми и прерогативи. Функционирането на образованието като стопански и икономически отрасъл поражда необходимостта от изучаване на неговите вътрешни процеси, закономерности и тенденции. На тази база и основания възниква и икономиката на образованието, като систематизирано знание, изграждащо в себе си принципите на ефективно стопанско и икономически целесъобразно управление [2].

Своя автономен научен статут и предмет икономиката на образованието изгражда на базата на постановката, като във вид на "...наука за спецификата на производствените сили и производствените отношения в отрасъл, който създава образователни услуги и удовлетворяващ потребностите на личността и обществото в условията на относително ограничени ресурси, отделя ни за реализирането на тези цели” [3].

Процеса на формиране, обосноваване и развитие на икономиката на образованието, разглеждан в исторически се подчинява на определени социални и обществени закони и детерминанти.

Логично е образователната сфера да не се разглежда като активна част от икономическата теория и практика, поради причината, че тя се явява сегмент, който има непроизводствен характер и статут.

Чувствително развитие на зараждащия се научен клон, известен вече като икономика на образованието бележат 60-е и 70-е години когато чрез работите на В.А. Жамин, С. Л. Костянян, В. А. Егизарян.

На базата на техните изследвания, концептуални модели и основания изграждащата се методология на образованието се е изграждала и развивала в съответствие с „административно-бюрократичната практика на планиране и финансиране, ориентирайки усилията в тази посока изключително върху механизмите за финансиране на показателите работна заплата, поддържане на сградите, целево финансиране и кредитиране на извънучилищни дейности и мероприятия” [История развития экономики образования. <http://hron.com.ua/obuchenie/e-konomika/istoriya-razvitiya-e-konomiki-obrazovaniya/>].

Подобен „преходен период” в обособяването и развитието на икономиката на образованието има своите дълбоки причини, които се дължат основно на бавното диференциране на определени научни отрасли и сектори.

„Проблемите за трансформацията на централизираната икономика на образованието в пазарна са достатъчно сложни. Те не могат по мнение на редица автори, като Я. Корнай, П. Мюрел, Р. Макинтон и др. да се решат на базата на извеждането и приложението на общи, единни алгоритми” [3].

През 1994 година В. П. Щетинин издава своя труд „Икономика на образованието”, в който той анализира на базата на анализа а множество оценъчни критерии и постановки на „икономическите проблеми на образователния комплекс”. Образованието се разглежда като „...сложна социално-икономическа система и приорите-

тен отрасъл на икономиката. Особено внимание в този теоретико-приложен модел се отделя на нетърговския характер на образователните учреждения; на пазара и маркетинга на образователни услуги; приложението на перспективни технологии за финансиране на образователните учреждения и институции” [3].

Дъглас Харис и Тим Сас от Университета Уйконсин - Медисън в САЩ застъпват тезата, че „...насърчаване на качеството на учителите, като професионален и икономически елемент на тяхната работа е ключов момент в образователната политика в страната. Въвеждането на закона „Не е останало дете зад гърба” (*No Child Left Behind*) поставя изискването да има висококвалифициран учител във всяка класна стая. Фокусирането на базата на тази законова постановка е насочено към: връзката между производителността на учителите и тяхното непрекъснато във времето обучение и квалификация; професионалното развитие в рамките на работата и неформалното обучение, придобито чрез опит на работното място; формалното образование е важно като се тълкува като своеобразна подкрепа за засилване на съществуващите програми за подготовка на учители в университетите и увеличените разходи за следдипломно обучение. Други тенденции пък налагат постановката за маловажността на формалното обучение по чисто икономически съображение и дори предлагат премахването на образователните колежи. [4].

Икономиката на образованието в Европейските страни на базата на единната и относително синхронизирана образователна политика, стратегии за финансиране на образованието на различните му нива залага на постановката, че „...в конкурентната и динамична среда на съвременните икономики и икономически модели, основани на знанието, образователните политики заемат централно място, и ако са правилно замислени могат да поемат роли, които преди са били ограничени предимно до политики за физически инвестиции или социална защита” [5].

Има постановки, които определят тези процеси на възникване, допълване и промяна като характерни за „парадигмалното ниво на неокласическата икономическа теория”. Неоспоримо днешният икономически „мейнстрийм” доминира в икономическото образование и научните изследвания [6].

В границите на университетското образование са предвидени лекционни цикли, които комуникират директно с проявленията на икономиката на образованието. Такива са: „Икономика на науката”; „Стратегическо управление на човешките ресурси”; „Управление и финансиране на образователни и научни проекти”; „Икономика на образованието”; „Публични финанси и управление в сектор Образование и наука” [7].

Връзката между икономиката на образованието и сферата на образованието на базата на строго диференцираната сегментация някои учени определят като „икономика на знанието”.

Така формулираната новата икономика е съвкупност от отрасли, характерни със:

- висок дял на човешкия и интелектуалния капитал в сравнение с другите материални производствени фактори;
- висока специфичност и даже уникалност на нематериалните активи;
- много голяма иновационна компонента и високи темпове на обновление. Може да се каже, че обновяването на производствените технологии или продукти и услуги има перманентен характер. Това доближава икономиката на знанието до отраслите на високите технологии;
- към икономиката на знанието може да се отнесат изцяло сектори като образование, наука /производство на фундаментални знания и иновации/, информационните технологии и т. нар. интелектуални услуги /консултиране, информационно посредничество, маркетингови

услуги и пр./.

Освен това тя обхваща управленските и иновационните елементи на всички отрасли на икономиката. На практика протича дифузия от секторите, свързани с новата икономика, към предприятията от традиционните отрасли. Пример за това са корпоративните информационни системи, превръщането на НИОКР в първа фаза на „стандартния“ производствен процес в рамките на „класическите“ предприятия и промишлени групи и на корпоративните университети” [8, 9, 10].

В историографски аспект икономиката на образованието (икономиката на знанието) може да се разглежда в информационна ретроспекция на базата на репродуктивна по характер детерминираност, включваща:

1/ Методически фундамент на икономика на образованието се явява икономическата теория. Икономическата теория въоръжава икономиката на образованието с набор от общотеоретични подходи и положения.

2/ Икономиката на образованието търпи от своя страна *класификационните промени* в самата икономическа теория и практика:

- отраслови икономически науки (икономика на промишлеността, транспорта, връзките, образованието, търговията;

- функционални изменения (финанси, кредит, маркетинг, мениджмънт, прогнозиране, икономика на труда, данъци и облагане с данъци);

- между отраслови (икономическа география статистика, демография, история на икономическата мисъл);

3/ Икономиката на образованието следва да се разглежда категорично като своеобразен вариант на отраслова икономика, която служи като методологическа основа за такива области на научното знание, като:

- финанси на образованието; маркетинг на образованието; мениджмънт на образованието; прогнозиране на образованието; статистика на образованието;

- икономика на предучилищното образование; икономика на общото образование; икономика на допълнителното образование; икономика на висшето образование; икономика на образователната организация; световен и регионален, национален пазар на образователни услуги [11].

СПИСЪК НА ЛИТЕРАТУРАТА:

1. Причинно-следствената връзка между растежа на икономиката и образованието. <https://www.investor.bg/blogosfera/363/a/prichinno-sledstvenata-vryzka-mejdu-rasteja-na-ikonomikata-i-obrazovanieto-195091/>.

2. Сыроваткина, Т.В. Основы экономики образования. https://fictionbook.ru/author/t_n_syirovatkina/osnovyi_yekonomiki_obrazovaniya/read_online.html.

3. История развития экономики образования. <https://megaobuchalka.ru/12/11579.html>.

4. Douglas, N. Harris, Tim R. Sass. Teacher Training, Teacher Quality and Student Achievement. Working Paper 3 March 2007. https://caldercenter.org/sites/default/files/1001059_Teacher_Training.pdf.

5. Economics Of Education in Europe. <http://www.eenee.de/eenee-Home/Economics-of-Education.html>.

6. Exploring Economics. The Perspectives of Pluralist Economic. <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/neoclassical-economics/>.

7. Икономика и управлението на образованието. www.uni-sofia.bg/>content>download>version>file.pdf.

8. Икономиката на знанието добавя различна стойност. <http://www.arcfund.net/arcartShowbg.php?id=2545>.

9. Клинов Г.Т. Особенности обучения профессиональному развитию педагогов экономических специальностей на основе иностранного опыта // Научный вектор Балкан. 2019. Т. 3. № 3 (5). С. 22-25.

10. Клинов Г.Т., Найденова В.Н. Современное обучение математике и взаимосвязь с экономической теорией и практико-методическими деловыми аспектами // Гуманитарные балканские исследования. 2019. Т. 3. № 3 (5). С. 37-40.

11. Обща характеристика экономики. <https://ppt-online.org/618231>

The article was received by the editors 19.09.2020

The article was accepted for publication 27.11.2020